

СОЦІОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

МОЖЛИВОСТІ ЖІНОК В УКРАЇНІ

RATING LAB
ЧЕРВЕНЬ 2023

МЕТОДОЛОГІЯ

- • • ✓ **Опитування проведено Соціологічною групою Рейтинг**
- • • ✓ **Аудиторія:** населення України віком від 18 років і старші в усіх областях, крім тимчасово окупованих територій Криму та Донбасу, а також територій, де на момент опитування відсутній український мобільний зв'язок. Результати зважені з використанням актуальних даних Державної служби статистики України
- • • ✓ **Вибірка** репрезентативна за віком, статтю і типом поселення
- • • ✓ **Вибіркова сукупність:** 1000 респондентів
- • • ✓ **Метод опитування:** CATI (Computer Assisted Telephone Interviewing – телефонні інтерв'ю з використанням комп'ютера). На основі випадкової вибірки мобільних телефонних номерів
- • • ✓ **Помилка** репрезентативності дослідження з довірчою імовірністю 0,95: не більше 3,1%
- • • ✓ **Терміни проведення:** 1-2 червня, 2023
- • • ✓ Звіт підготовлено під керівництвом директорки Дослідницької лабораторії Rating Lab, докторки психологічних наук, професорки **Маріанни Ткалич**
- • • • • • • • • •
- • • • • • • • • •
- • • • • • • • • •

Маріанна Ткалич

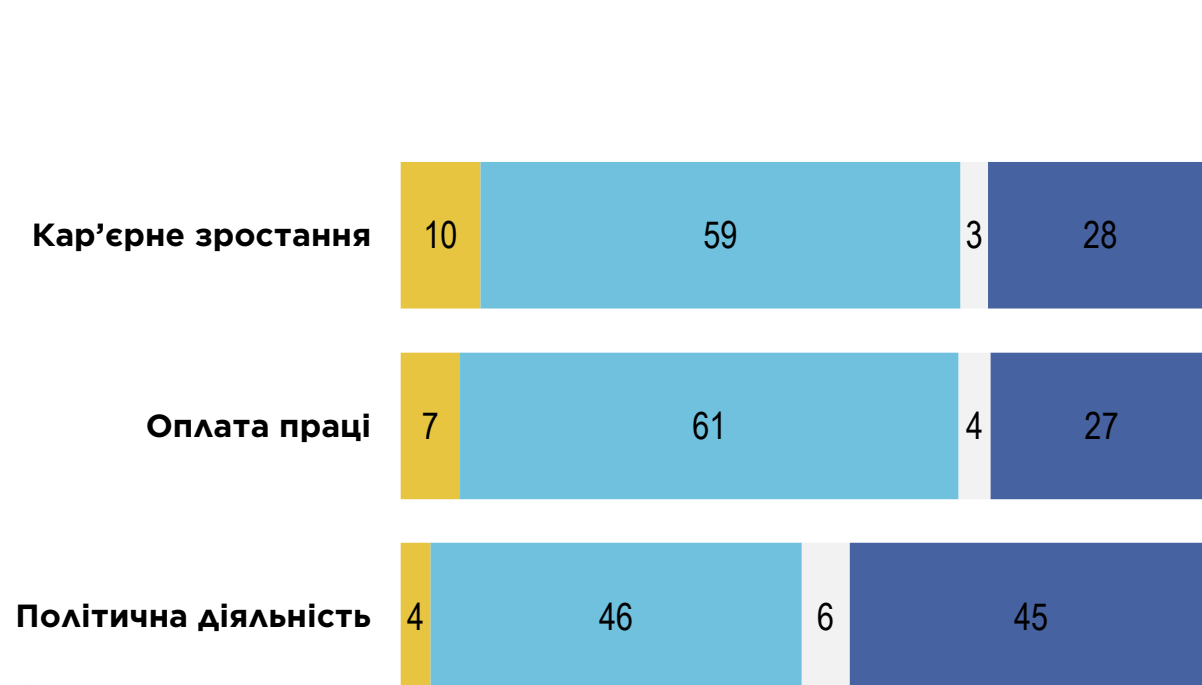
РОЗДІЛ 1

НЕРІВНОСТІ МОЖЛИВОСТЕЙ ЗА СФЕРАМИ: ДИНАМІКА

НЕРІВНОСТІ МОЖЛИВОСТЕЙ

Як Ви вважаєте, хто має більше можливостей в Україні – чоловіки чи жінки у сфері:

■ Жінки ■ Однаково ■ Важко відповісти ■ Чоловіки

У питання були включені сфери, в яких у жінок завжди були обмеження, які можна умовно розділити на:

- суб'єктивні (самодискримінація та самообмеження жінок, гендерні стереотипи, сексизм, упередження, «скляна стеля» щодо кар'єрного зростання жінок, «доріжка для матусь»);
- об'єктивні (відсутність доступу до політичної діяльності, виборчих прав; доступу до освіти і, відповідно, до кар'єри та праці, яка вимагає кваліфікацію і дає можливість заробляти більше; складності з виходом на роботу, оформленням банківських рахунків, кредитів та ін).

Об'єктивні причини більшою мірою на сьогодні можуть бути усунуті, але суб'єктивні продовжують суттєво впливати: чоловічою все ще залишається політична діяльність в Україні, де жінки не мають більше можливостей, а можуть лише частково претендувати на рівність. Кар'єрне зростання також дає третині чоловіків більше можливостей, тоді як жінки можуть частково розраховувати на рівність, а не на переваги для свого гендеру (лише 7% вважають, що в кар'єрі у жінок є карт-бланш). Оплата праці є більш об'єктивним явищем: її розмір частіше вирішується не статтю, а тарифною сіткою, посадовим окладом, особливо в державному секторі, тож тут і рівних можливостей – 61%.

НЕРІВНОСТІ МОЖЛИВОСТЕЙ: ВІК, СТАТЬ

Як Ви вважаєте, хто має більше можливостей в Україні – чоловіки чи жінки у сфері:

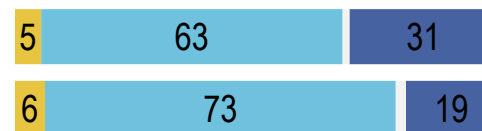
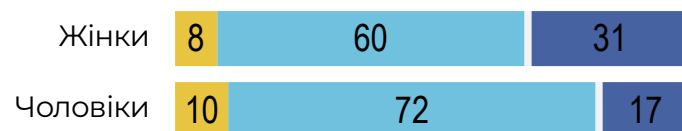
Жінки Однаково Важко відповісти Чоловіки

КАР'ЄРНЕ ЗРОСТАННЯ

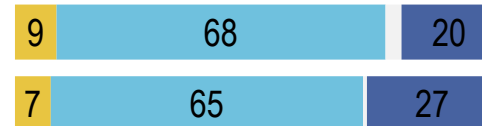
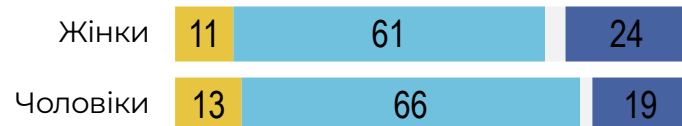
ОПЛАТА ПРАЦІ

ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

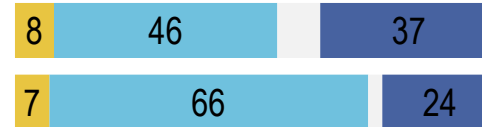
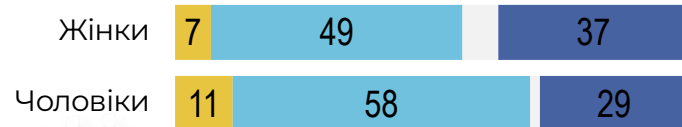
18-35 років

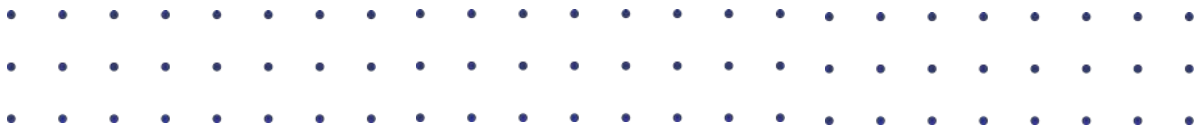
36-50 років

51+ років

НЕРІВНОСТІ МОЖЛИВОСТЕЙ: ВІК, СТАТЬ

Гендер і гендерні відмінності не існують самі по собі як окремі властивості особистості чи соціальні явища. Вони завжди сполучаються з іншими важливими характеристиками, наприклад вік та клас (соціальних статус, зайнятість, рівень доходів та ін). Наше дослідження дозволяє прослідкувати відмінності між чоловіками і жінками різного віку та соціального статусу (через зайнятість).

Чоловіки будь-якого віку бачать менше нерівностей, ніж жінки, і це закономірно, бо нерівності стосуються не їх. І те, що жінки бачать як відсутність можливостей, чоловіки можуть пояснити іншими причинами. Жінки більш критично налаштовані: молоді бачать суттєві обмеження для жінок в політичній діяльності та кар'єрному зростанні (бо це вік для розбудови кар'єри, для них це чутливе питання). Жінки 51+ років – бачать суттєві нерівності у оплаті праці та політичній діяльності. Пенсія жінок цієї групи зазвичай менша за чоловічу і тому маємо суттєвий розрив: на 20% менше жінок, ніж чоловіків цього віку бачать рівність можливостей.

І жінки, і чоловіки середнього віку визнають найменше нерівностей і розрив у оцінках теж менший: жінки краще оцінюють рівність в оплаті праці (68%), ніж чоловіки (61%). Це період зрілості, соціальних та професійних здобутків, зазвичай діти вже більш самостійні і потребують менше уваги, то ж у жінок з'являється більше часу і можливостей, отже в цій віковій групі баланс є кращим.

Політичну діяльність жінки у всіх вікових групах оцінюють як сферу нерівностей, на відміну від чоловіків, які вважають, що у жінок тут достатньо рівних можливостей.

НЕРІВНОСТІ МОЖЛИВОСТЕЙ: РОБОТА, СТАТЬ

Як Ви вважаєте, хто має більше можливостей в Україні – чоловіки чи жінки у сфері:

Працюючі жінки більш критично оцінюють можливості кар'єри, доходів та політичної діяльності, ніж жінки, які не працюють, оскільки вони мають власний, реальний досвід, а не припущення щодо цих питань. Чоловіки, які працюють, навпаки, оцінюють краще можливості жінок, ніж чоловіки, які не працюють і знов таки спираються на свій досвід. Отже, досвід і його оцінка є суб'єктивними.

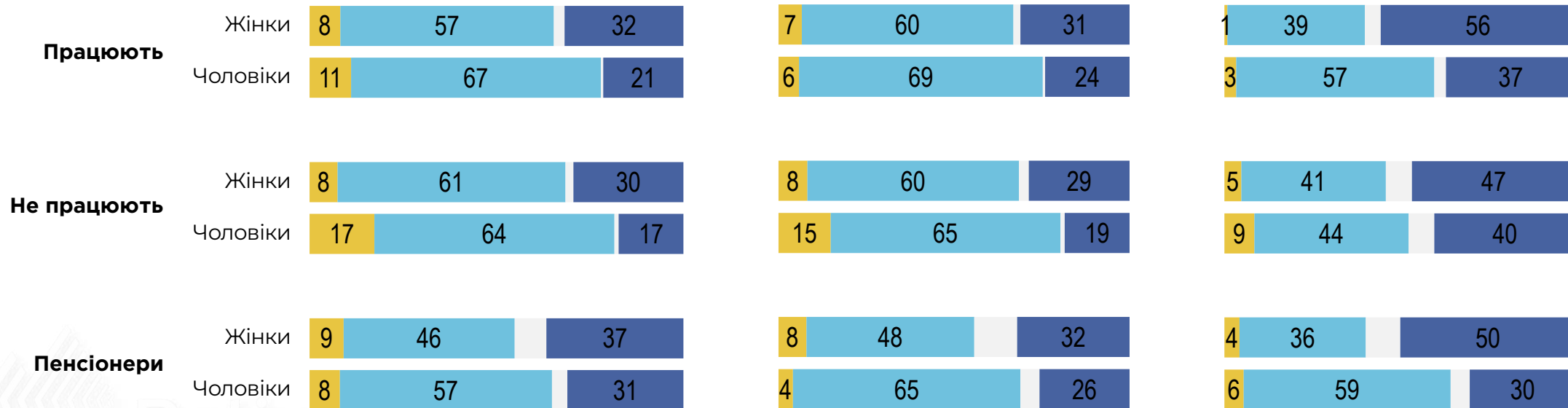
Уявлення пенсіонерів пов'язані не лише зі зміною статусу, а й з віком: жінки пенсійного віку традиційно бачать більше нерівностей в цих сферах, бо більше всіх їх і відчувають та мають більш традиційні погляди на гендерний розподіл ролей.

■ Жінки ■ Однаково ■ Важко відповісти ■ Чоловіки

КАР'ЄРНЕ ЗРОСТАННЯ

ОПЛАТА ПРАЦІ

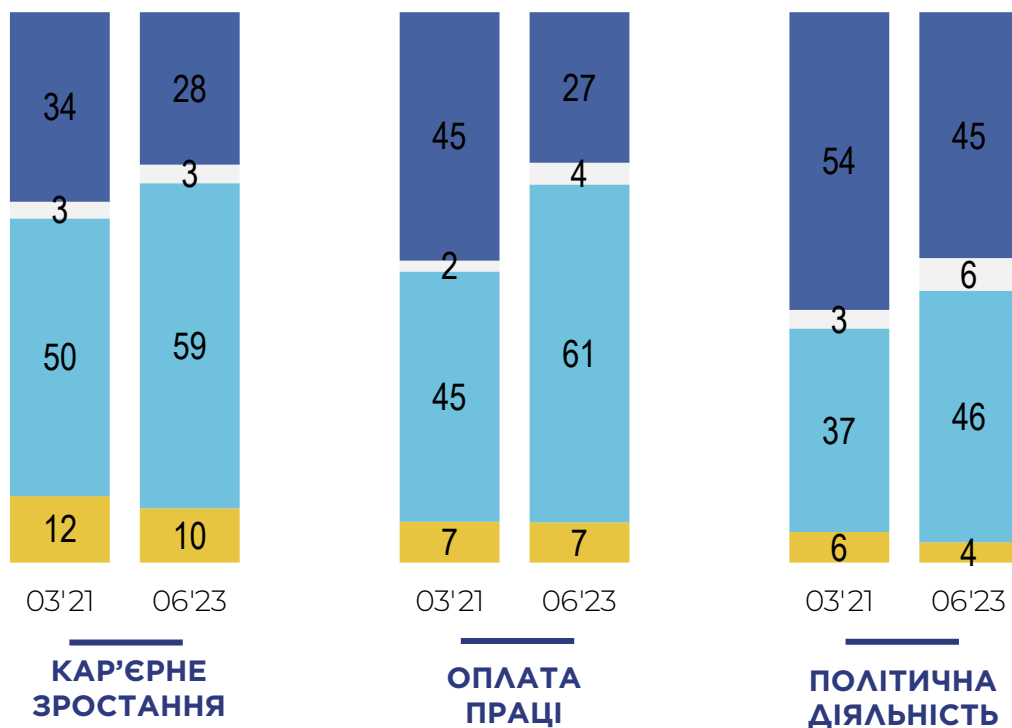
ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

НЕРІВНОСТІ МОЖЛИВОСТЕЙ: ДИНАМІКА

Як Ви вважаєте, хто має більше можливостей в Україні – чоловіки чи жінки у сфері:

■ Жінки ■ Однаково ■ Важко відповісти ■ Чоловіки

За більше ніж 2 роки ситуація з гендерною рівністю покращилась, особлива в оплаті праці. Менше – у кар'єрному зростанні та політичній діяльності. Однак, жінки так само не отримали в цих сферах більших за чоловіків можливостей і навіть в політиці та кар'єрному зростанні втратили переваги, які мали у 2021 р.

Березень 2021 р. – це період пандемії Covid-19, червень 2023 р. – другий рік повномасштабної війни. І те, і інше є дестабілізуючими факторами. Однак, війна – це і час можливостей: суттєвих змін у економічному та соціальному ландшафті, внутрішній та зовнішній міграції, появі нових та реструктуризації традиційних сфер професійної діяльності, зміни у вимогах до компетентностей, soft skills людини в політиці та на робочому місці. Війна, як кризова подія вищого рівня, пришвидшує зміни у гендерному розподілі праці, вертикальній та горизонтальній сегрегації, які і так з плином часу поступово зникають.

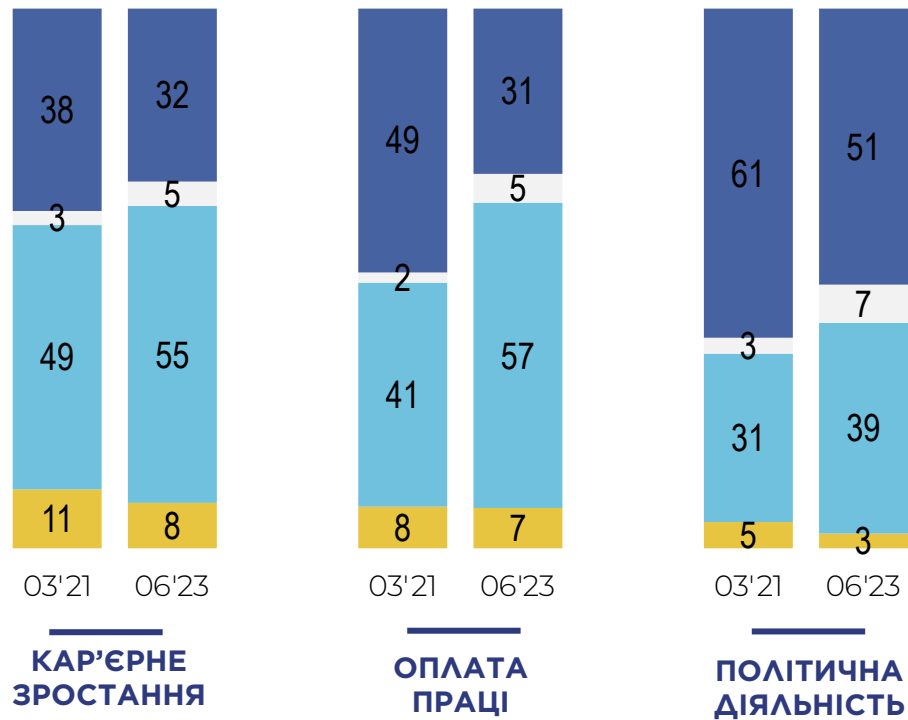
Жінки за ці 2 роки бачать менше змін на краще відносно можливостей, ніж чоловіки, як і в цілому більш критично оцінюють гендерну рівність. Для них зміни на краще відносно 2021 р. відбулися, але для чоловіків ці зміни набагато більш помітні: 68% вважають рівними умови оплати праці, 65% – рівні можливості у кар'єрі. Вірогідно зміни, які відбуваються останніми роками для чоловіків є суттєвими, бо жінки все більше заступають в сфери, де існував чоловічий світ, в той час як рівень запитів жінок все ще перевищує реальний стан справ для них в цих сферах.

НЕРІВНОСТІ МОЖЛИВОСТЕЙ: ДИНАМІКА

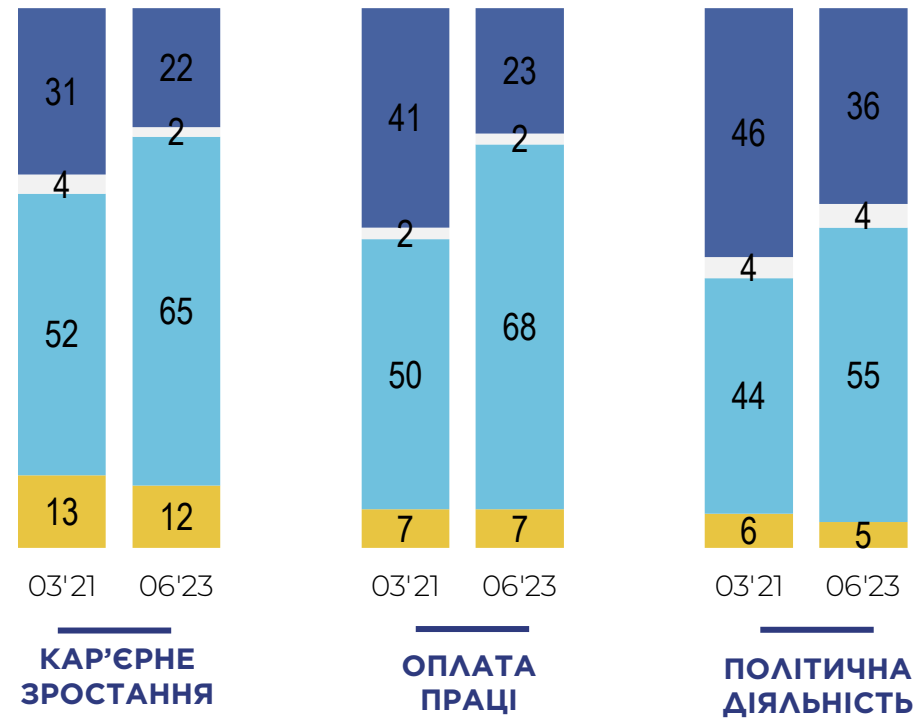
Як Ви вважаєте, хто має більше можливостей в Україні – чоловіки чи жінки у сфері:

Жінки Однаково Важко відповісти Чоловіки

ЖІНКИ

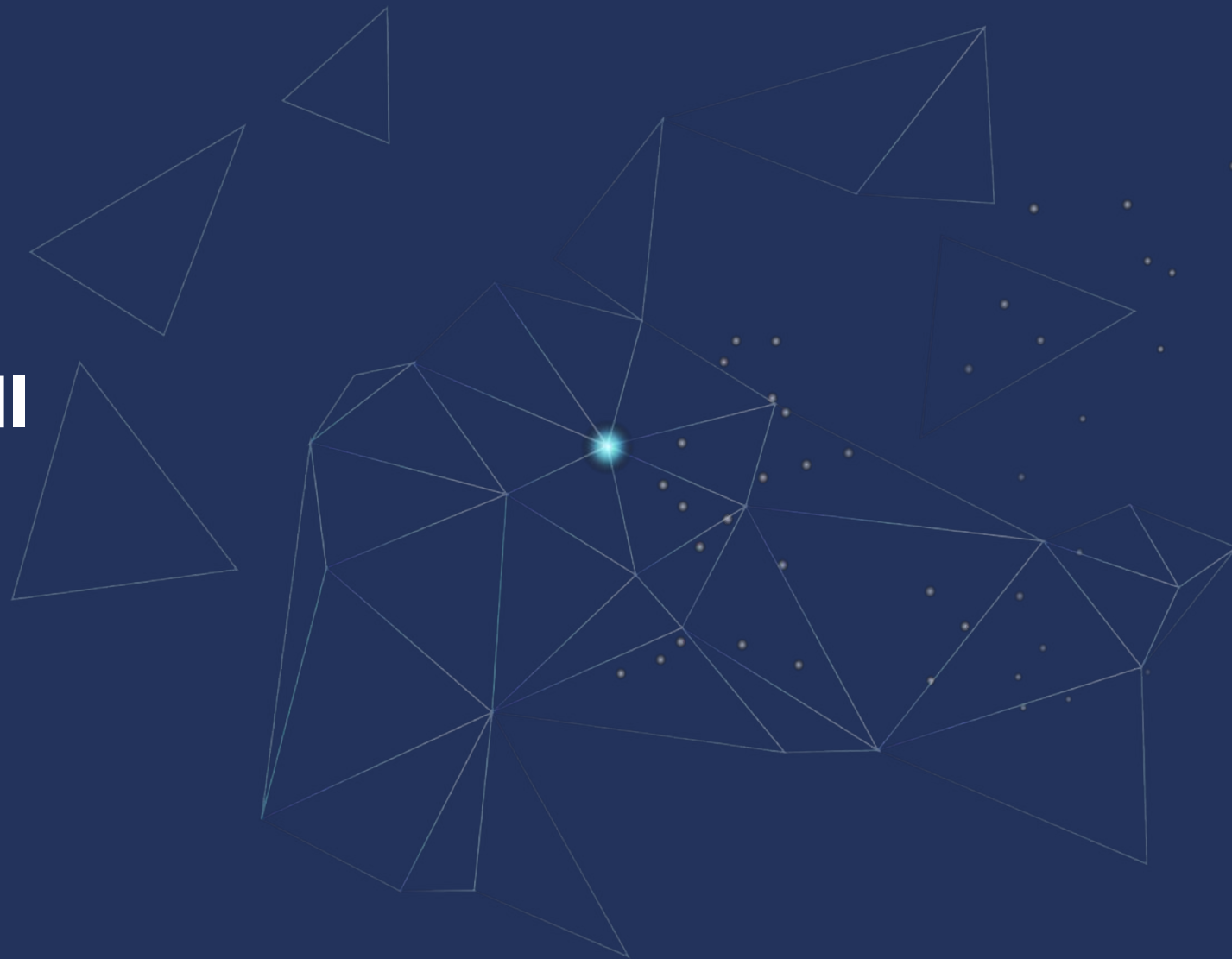

ЧОЛОВІКИ

РОЗДІЛ 2

ПОТРЕБИ ТА МОЖЛИВОСТІ ЖІНОК В УКРАЇНІ

ОЦІНКА МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ ЖІНОК

Наскільки українські жінки на сьогодні забезпечені такими можливостями?

Оцінка можливостей жінок в цілому виглядає оптимістично. Ці показники умовно можна розділити на 2 сфери:

- кар'єра і доходи
- захист, підтримка і безпека

Середнє значення:

5,1

4,9

4,9

4,8

4,6

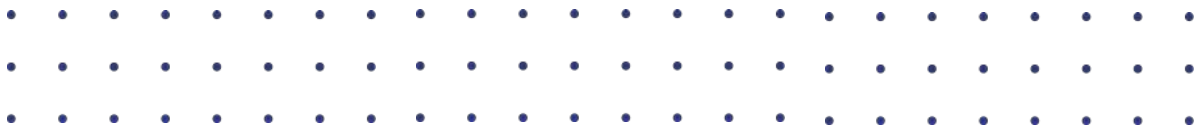
4,6

4,2

4,1

- 1 - Немає жодних можливостей
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7 - Доступні всі можливості
- Важко відповісти

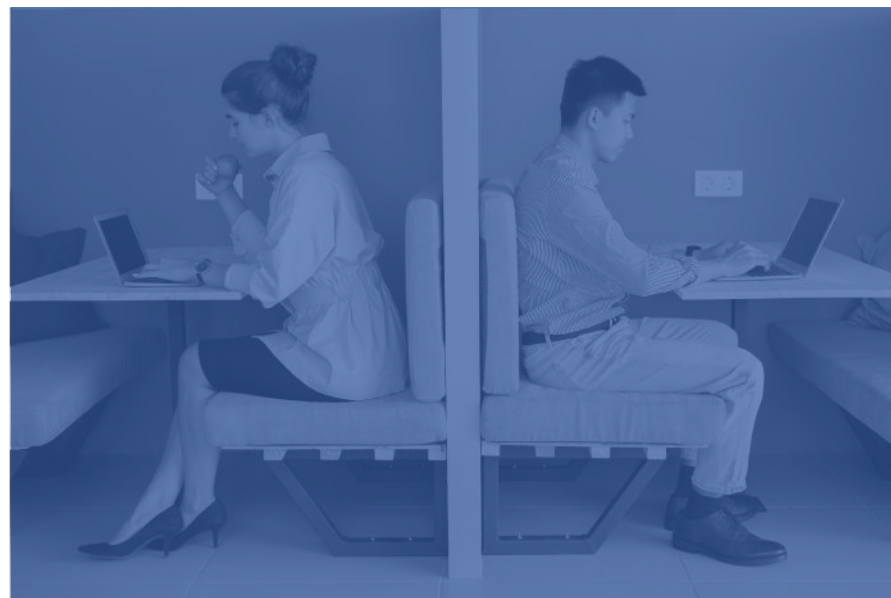
ОЦІНКА МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ ЖІНОК

Найкраще ситуація складається у рівні **доходів та кар'єри**. Не відстає більший доступ до військових спеціальностей – жінки з 2014 р. пробили собі дорогу у Збройні сили, а лютий 2022 дав ще більше можливостей і відчинив ще ширше двері у військову справу для жінок. Політична діяльність все ще залишається менш доступною, але під час війни її складно оцінювати, бо військовий стан об'єктивно обмежує права і свободи громадян, в тому числі політичні не лише для жінок, а для всіх громадян та політичних діячів.

Захист, підтримка та безпека менш забезпечені для жінок, виключення – підтримка материнства, але це не про гендерну рівність, а про традиційну цінність материнства – цей показник однаково підтримується людьми з різними поглядами на гендерну рівність. Безпечність громадських місць для жінок в цілому на хорошому рівні, а ось захист від домашнього насильства і, особливо, від сексуальних домагань ще потребують уваги як з боку громадськості, так і відповідальних органів: більше третини опитаних низько оцінюють безпеку жінок. Відповідна статистика гуманітарних та державних організацій також підтверджує все ще високий рівень домашнього насильства щодо жінок як для європейської країни.

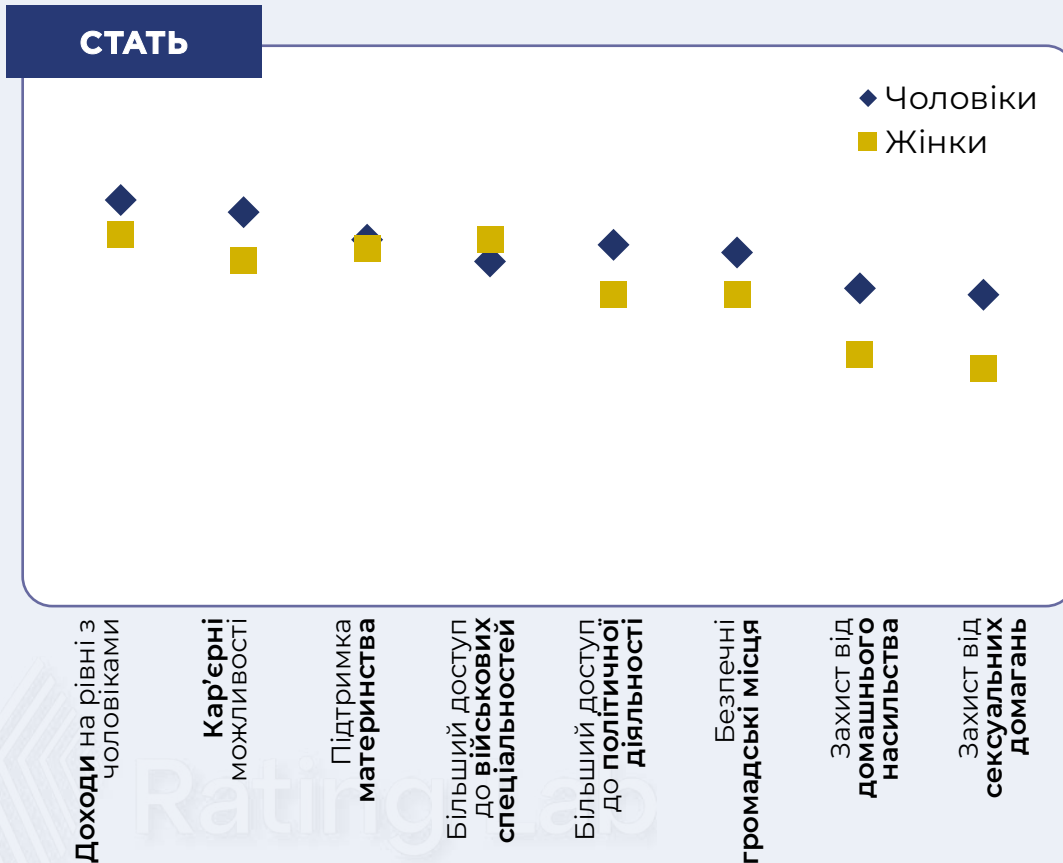
Також військові дії в Україні посилили сприйняття важливості безпеки та піклування саме для жінок, оскільки вони є групою ризику щодо військових злочинів такого плану як зґвалтування.

ОЦІНКА МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ ЖІНОК

Індекс можливостей для українських жінок

Значення коливається від 1 до 7, де 7 – є всі можливості, а 1 – немає жодних можливостей

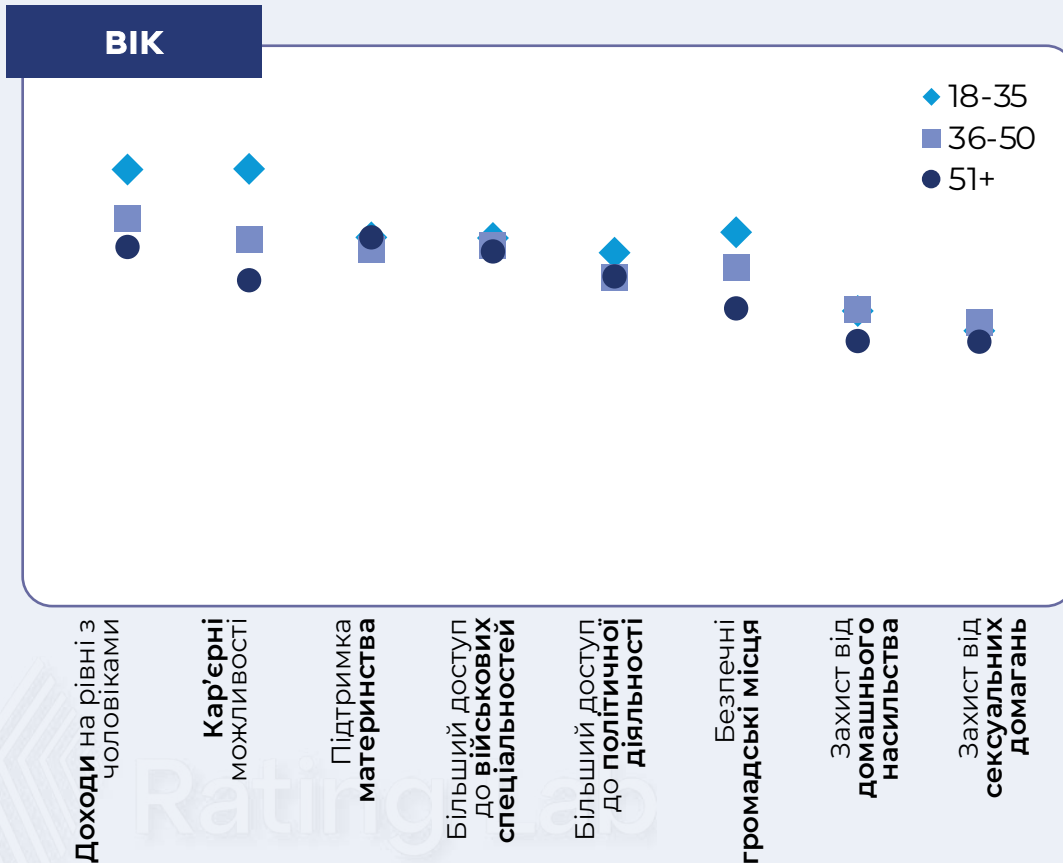
Традиційно, чоловіки краще оцінюють можливості як кар'єри і доходів, так і безпеки та підтримки, яку отримують жінки, виключення: доступ до військових спеціальностей – жінки більше впевнені у доступі до цієї раніше закритої сфери. Підтримка материнства не має гендерних відмінностей в оцінках.

Оскільки чоловіки мають більше можливостей в кар'єрі та доходах та не потребують додаткової підтримки та посилення безпеки, то сприймають світ як такий, що має можливості для всіх.

ОЦІНКА МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ ЖІНОК

Індекс можливостей для українських жінок

Значення коливається від 1 до 7, де 7 – є всі можливості, а 1 – немає жодних можливостей

Молодь до 35 років бачить більше можливостей для жінок у доходах та кар'єрі, частково у доступі до політичної діяльності, бо їх вікова група як раз і має такі переваги: це вже часи меншого тиску гендерних стереотипів та гендерного соціального контролю, кращої освіти і доступу до неї, більшої економічної, соціальної свободи та географічної мобільності.

Це також стосується оцінки безпеки громадських місць, що може бути пов'язано з більш впевненою поведінкою молоді у подібних місцях, а також і тим, що громадські місця стають дійсно більш безпечними.

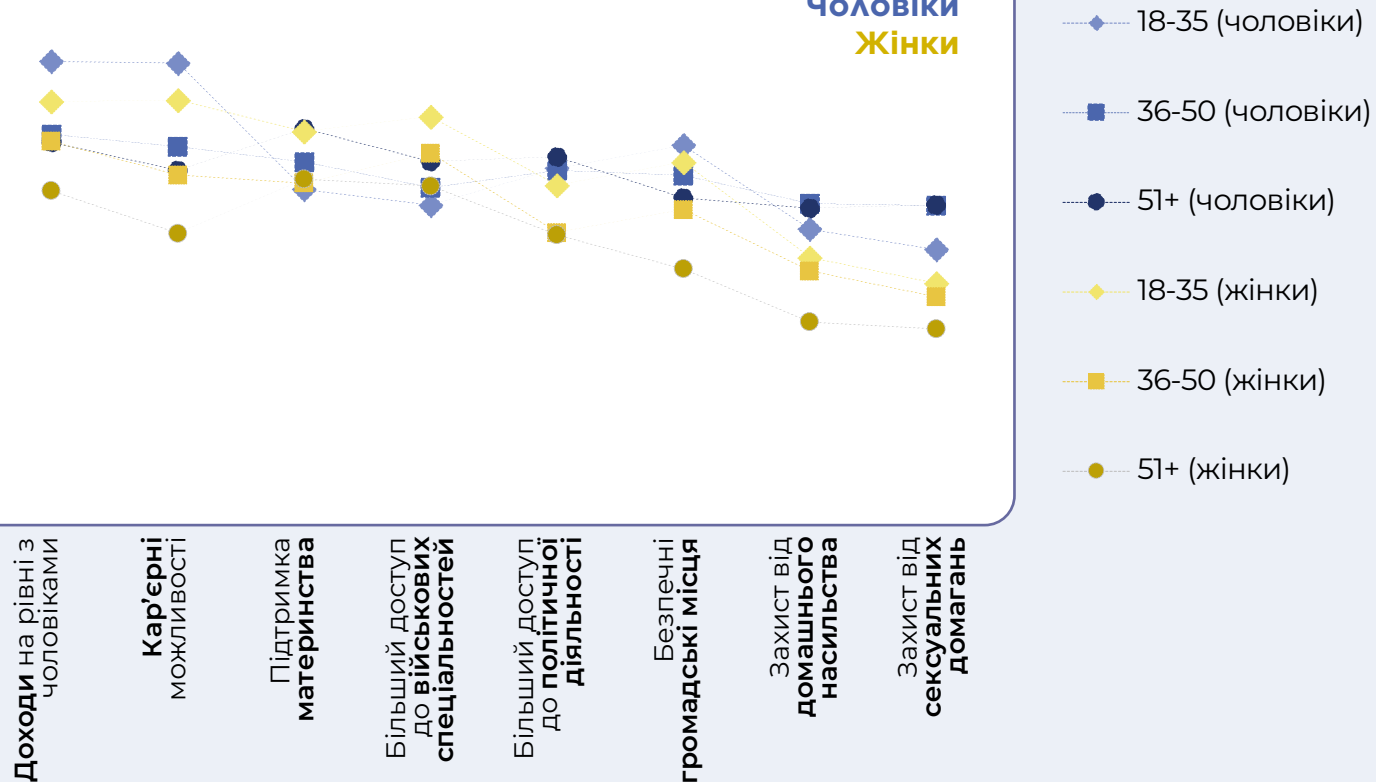
ОЦІНКА МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ ЖІНОК

Індекс можливостей для українських жінок

Значення коливається від 1 до 7, де 7 – є всі можливості, а 1 – немає жодних можливостей

ВІК-СТАТЬ

Чоловіки
Жінки

Старші жінки бачать найменше можливостей для жінок загалом, ця вікова група мала недостатньо можливостей скористатися змінами в гендерному балансі, який ми спостерігаємо у 21 сторіччі. Також це стосується захисту та безпеки – ці жінки застали часи, коли насильство та домагання до жінок толерували, а не засуджували.

Найкраще ситуація з можливостями для жінок в кар'єрі та доходах виглядає для чоловіків до 35 років, поряд розташувалися їх ровесниці-жінки, вони ж найкраще оцінюють доступ до військових спеціальностей – бо він як раз для молодих жінок, які обирають сьогодні військовий фах. Чоловіки ж цієї вікової групи вже дійсно мають більш егалітарні погляди, позбавлені частини стереотипів, більше готові ділитися чоловічим світом і підтримувати жінок – вважають, що їм потрібно більше захисту та підтримки. Це покоління більшого гуманізму, толерантності, індивідуалізму та гедонізму. Вони більш відкриті та гнучкі у сприйнятті світу.

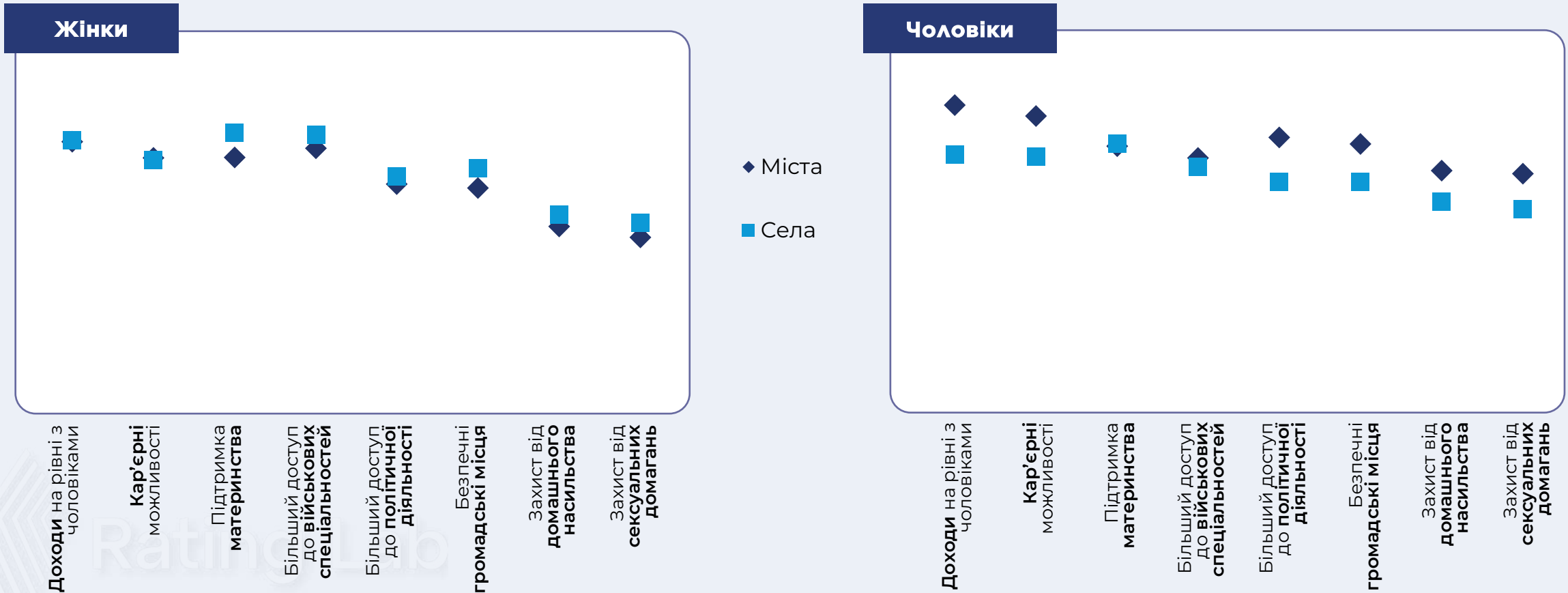
Лінійних тенденцій, пов'язаних зі статтю та віком не спостерігається – це також підтверджує, що у часи змін, всі соціальні трансформації можуть бути суперечливими та нерівномірними.

ОЦІНКА МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ ЖІНОК

Чоловіки з сільської місцевості менше ніж містяни, бачать можливості для жінок у більшості сфер. Для мешканців сіл доступ до можливостей в цілому є більш обмежений, ніж для містян, а жінки з сіл, як група, яка має менший доступ до якісної освіти, професій, можуть відчувати додаткові обмеження з точки зору чоловіків. При цьому самі жінки з сільської місцевості краще оцінюють можливості, на відміну від містянок, у яких може бути вищий рівень запитів і наявний рівень можливостей для жінок їх не влаштовує. До того ж спосіб життя, професійна зайнятість в селі може мати дещо інший розподіл ролей, який впливає на оцінки.

Індекс можливостей для українських жінок

Значення коливається від 1 до 7, де 7 – є всі можливості, а 1 – немає жодних можливостей

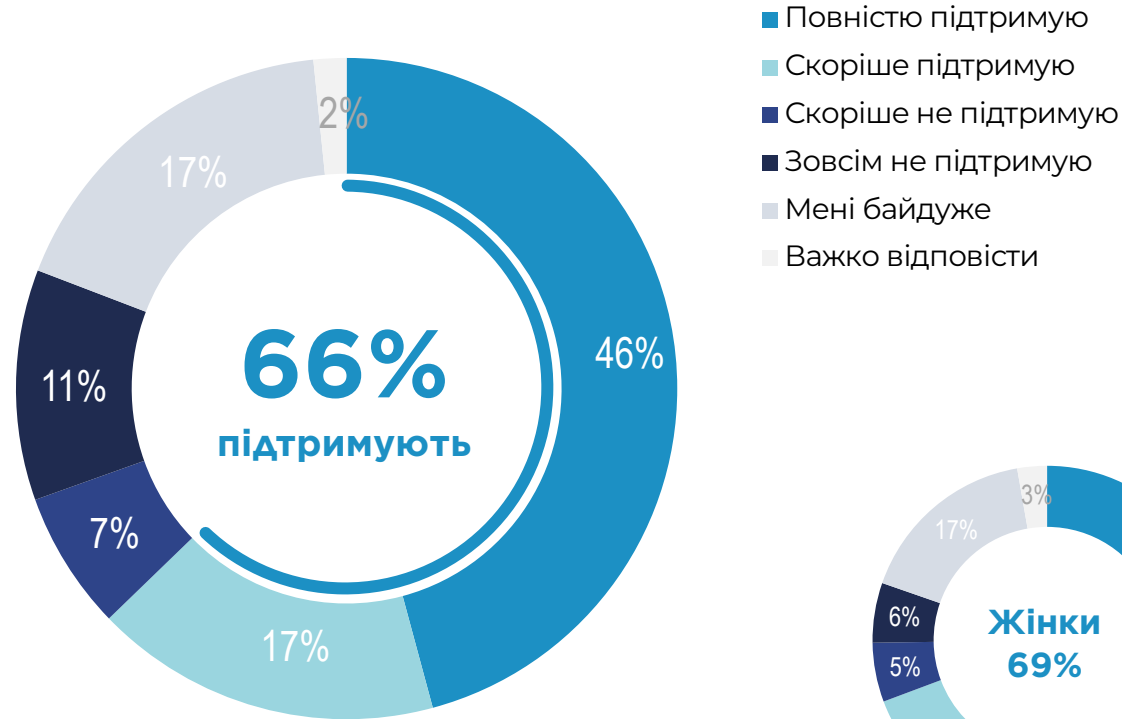
РОЗДІЛ 3

СТАВЛЕННЯ ДО ЗАПУСКУ ОКРЕМИХ ВАГОНІВ ДЛЯ ЖІНОК

ПІДТРИМКА ІНІЦІАТИВИ

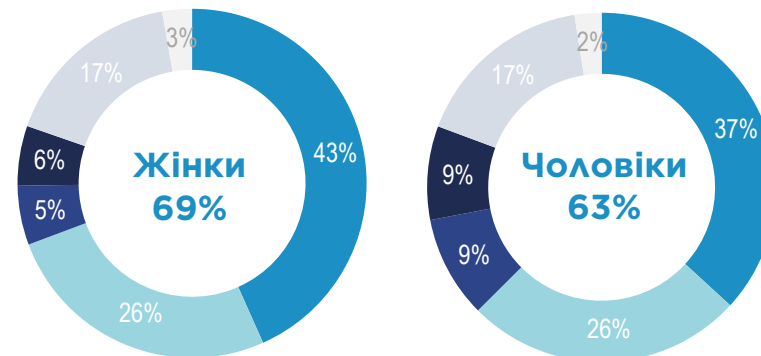
Ви підтримуєте ініціативу запуску окремих вагонів для жінок у нічних потягах?

Не зважаючи на бурхливі дискусії з приводу окремих вагонів для жінок, більшість громадян підтримує таку ініціативу. Серед жінок, зрозуміло, таких виявилось більше, але не суттєво. То ж побоювання, що жінки будуть підтримувати цю інновацію, а чоловіки будуть проти – не справдилася.

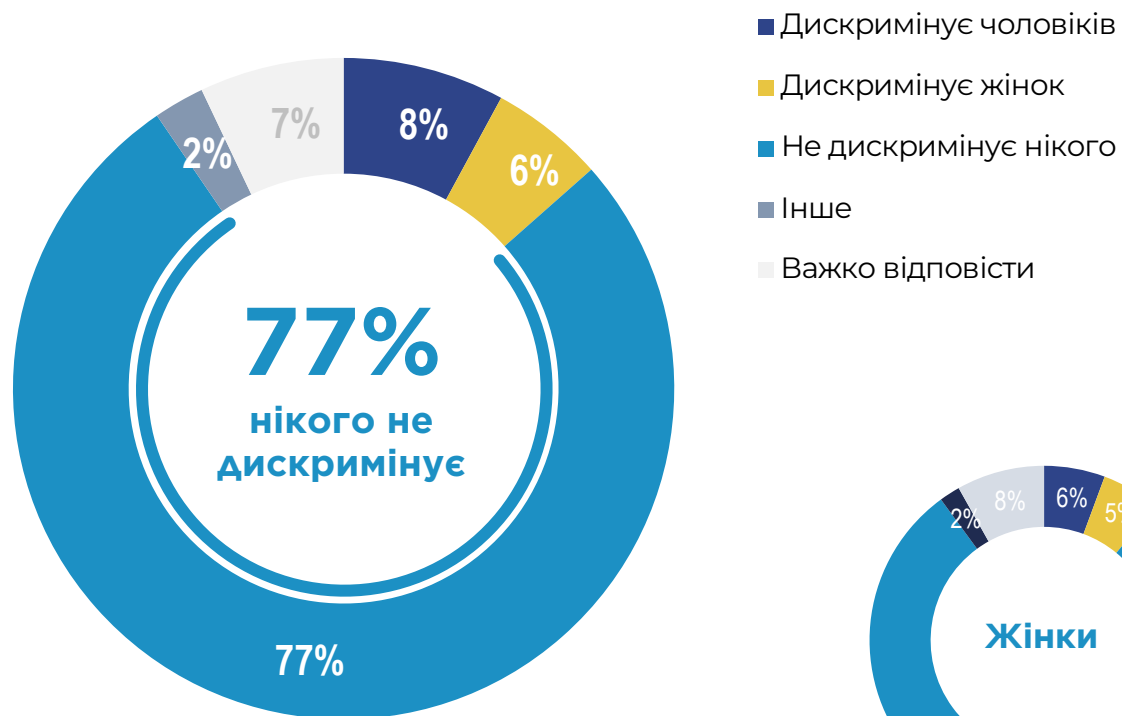
Для 17% як чоловіків, так і жінок це питання, на яке в цілому не варто звертати увагу – їм байдуже, чи будуть такі вагони, чи ні. Отже противників окремих вагонів для жінок насправді лише 18% серед чоловіків і 11% серед жінок. То ж ініціатива Укрзалізниці є доречною та отримала суспільне схвалення.

Це також опосередковано визначає готовність сприймати зміни і не чинити їм опір – це є ознакою гнучких, адаптивних суспільств. Бо це не лише про вагони, а в цілому про зміни і нові практики та ставлення суспільства до нового і незвичного. Українське суспільство готово підтримувати нове.

СПРИЙНЯТТЯ ІНІЦІАТИВИ

Як Ви вважаєте, кого дискримінує (обмежує права) запровадження окремих вагонів для жінок?

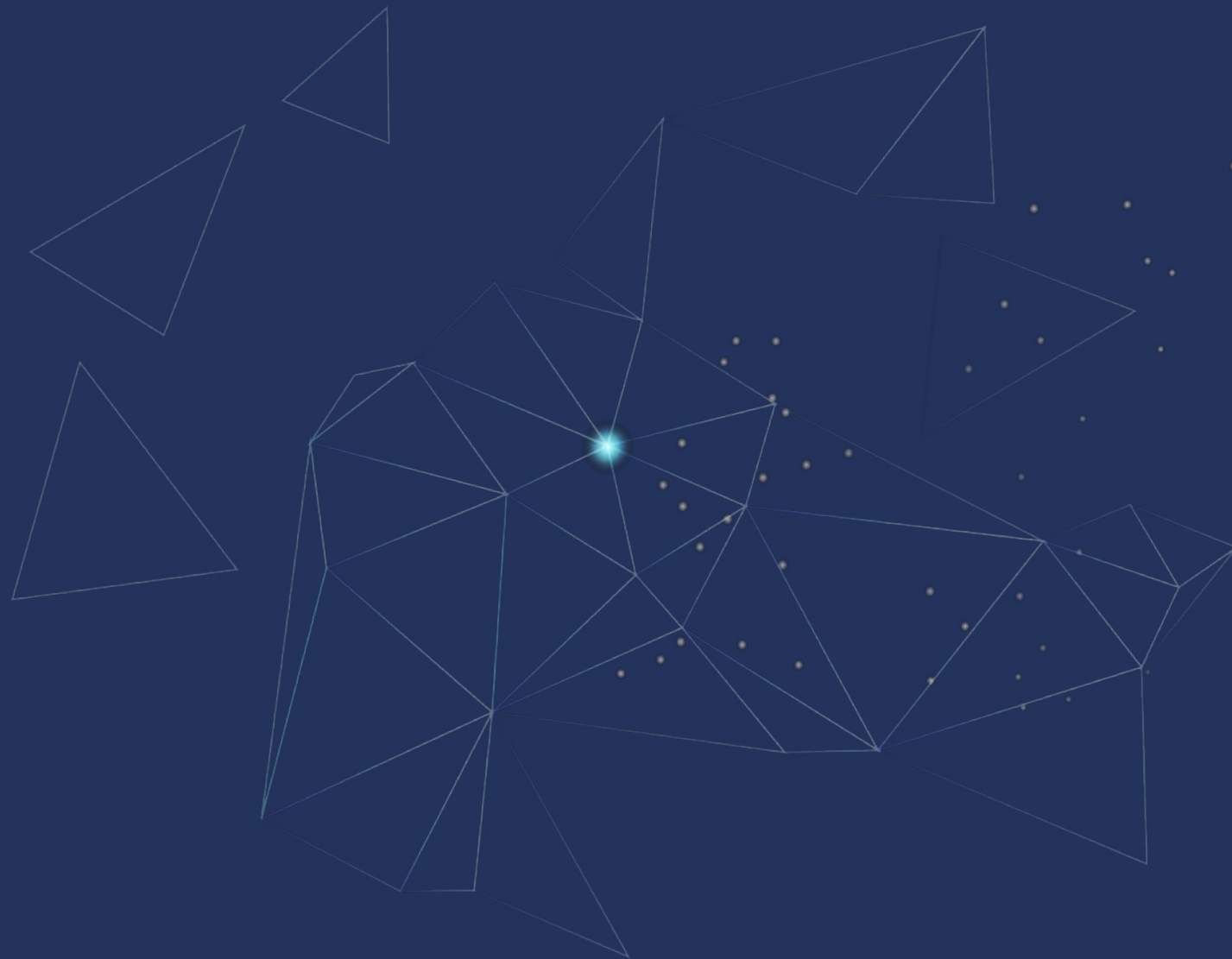

Наявність окремих вагонів для жінок не є дискримінаційною практикою – 77% вважають, що такі вагони нікого не дискримінують. Це не є дискримінацією ані чоловіків, ані жінок, окремі вагони не сприймають як порушення прав або їх обмеження. Це не сприймається як недовіра до чоловіків або необґрунтовані преференції для жінок. Лише 11% чоловіків сприйняли це як дискримінацію відносно себе, але при цьому 6% з них зазначили, що це дискримінує і жінок також. Серед жінок таких зрозуміло що менше.

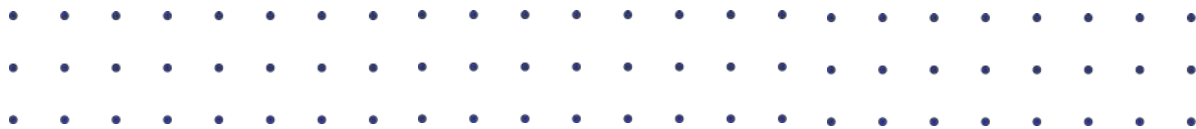
Ці показники здаються обґрунтованими, бо безпека жінок, захист від домашнього насильства та сексуальних домагань оцінюються нижче, ніж все, що стосується доходів та кар'єри. У суспільстві є розуміння, що з питаннями безпеки ще потрібно працювати і вагони – це один з практичних заходів підвищення безпеки громадського простору для жінок.

РЕЗЮМЕ

РЕЗЮМЕ

Сьогодні в світі жінки стають все більш «видимими» в усіх сферах, які були традиційно закріплені за чоловіками, а також в питаннях своїх потреб. Історія про те, що людина – це чоловік, а інше є похідним, поступово змінює сюжет, де жінки мають право голосу, преференції, здобутки і можливості.

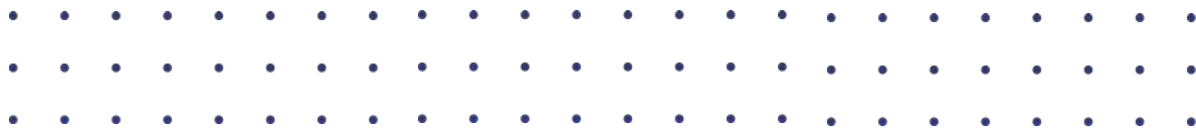
Як уявлення, так і реальний стан справ з можливостями жінок у розбудові кар'єри, оплаті праці і політичній діяльності трансформується протягом останніх десятиліть. В Україні гендерний баланс та рівність, «видимість» жінок в традиційно чоловічих сферах сприймається вже більш усвідомлено і ситуація поступово покращується – можливості жінок розширюються. Однак законодавчі зміни, додаткова увага до прозорості в оплаті праці, впровадження об'єктивних, неупереджених практик оцінки кандидатів на посади, адаптація світу роботи, політики, військової справи під людину, яка може бути будь-ким, а не лише чоловіком, – сприяли б покращенню ситуації.

У політичній діяльності, жінки в Україні все ще недостатньо представлені: у парламенті, органах місцевого самоврядування, на урядових посадах – і це підтверджується результатами дослідження: політика – сфера найменших можливостей для жінок в Україні. Військові спеціальності оцінюються як більш доступні для жінок сьогодні, але це тенденція змін у воєнний час, коли такі спеціальності і ті, хто готовий захищати країну, мають зелене світло.

Оцінка можливостей для жінок в Україні відрізняється в залежності від статі, віку, соціального статусу, зайнятості. Чоловіки краще оцінюють можливості, жінки – більш критично, бо гендерна нерівність стосується саме жінок, а їх рівень запитів все ще вищий за ті можливості, що їм може надати сучасне українське суспільство. Жінки і самі мають різні погляди на свої можливості та сприймають різні соціальні норми не однаково, отже жіноча група всередині теж суттєво відрізняється у поглядах, наприклад, в залежності від віку: погляди молодих жінок до 35 років і жінок після 51 року іноді знаходяться на великій дистанції.

Підтримка материнства в Україні сприймається як достатня, бо материнство як традиційна цінність є важливою для людей з різними поглядами на гендерну рівність, баланс та можливості. Захист від сексуального та сімейного насильства – це все ще зона росту для України, особливо гостро це постало під час війни і показало, наскільки насправді жінки є вразливою категорією.

РЕЗЮМЕ

Питання безпеки для жінок у громадських місцях, захист від сімейного та сексуального насильства, а також піклування про материнство є важливими аспектами гендерної рівності та жіночого благополуччя. У багатьох країнах в останні роки були прийняті законодавчі акти та впроваджені політики, спрямовані на запобігання насильству щодо жінок і забезпечення їхньої безпеки у громадських місцях, бо дослідження довели, що громадський простір не є безпечним.

Це включає встановлення камер спостереження, просвіта щодо безпеки, забезпечення освіченості щодо прав і можливостей для жінок, а також створення безпечних просторів для них. Україна також включилася в цей процес шляхом запуску Укрзалізниці окремих жіночих вагонів, що було схвалено і підтримано громадськістю.

Отже, питання кар'єри і доходів сьогодні вирішуються краще, виглядають в очах громадськості більш гендерно збалансованими, хоча у жінок все ж таки більше критичного ставлення до своїх можливостей. Безпека, захист та піклування про жінок потребують більшої уваги з боку держави, неурядових організацій та фондів, особливо під час війни та подолання наслідків психологічної травматизації суспільства та вразливих категорій населення, до яких відносяться в першу чергу вагітні жінки, молоді матері та літні жінки, які нових заходів потребують найбільше.

01010, м. Київ, вул. Івана Мазепи, 3
+38 (050) 322-09-25
tkalych@ratinggroup.ua